

Zarządzanie finansami osobistymi a gotowość do oszczędzania emerytalnego wśród młodego pokolenia: przypadek „generacji Z” z województwa podlaskiego

Karol Poniatowski

Politechnika Białostocka, Wydział Inżynierii Zarządzania, Wydział Informatyki

e-mail: 86528@student.pb.edu.pl

Krzysztof Poniatowski

e-mail: krzysztof.poniat.poniatowski@gmail.com

Marta Małecka-Dobrogowska

Politechnika Białostocka, Wydział Inżynierii Zarządzania

e-mail: marta.malecka-dobrogowska@pb.edu.pl

DOI: 10.24427/az-2025-0025

Streszczenie

Celem artykułu jest identyfikacja i analiza postaw młodych dorosłych z pokolenia Z (18–30 lat) zamieszkujących województwo podlaskie wobec długoterminowego oszczędzania emerytalnego w ramach III filaru systemu emerytalnego w Polsce. Na tle zmian demograficznych i rosnącej odpowiedzialności jednostki za zabezpieczenie emerytalne, autorzy wskazują, że młodzi Polacy wykazują niskie zaufanie do instrumentów emerytalnych (IKE, IKZE, PPK), ograniczoną wiedzę finansową oraz dominujące podejście krótkoterminowe. Badanie ankietowe przeprowadzone wśród 152 osób ujawnia, że choć 34% młodych deklaruje chęć oszczędzania w przyszłości, tylko niewielki odsetek faktycznie odkłada środki na emeryturę. Główne bariery to brak wiedzy, niskie dochody, brak zaufania do systemu i przekonanie, że jest „za wcześnie” na oszczędzanie. Młodszy respondenci (18–24 lata) rzadziej myślą o emeryturze i mają niższą samoocenę wiedzy niż starsi (25–30 lat). Internet i rodzina to główne źródła informacji, a doradcy finansowi i szkoły pełnią marginalną rolę edukacyjną. Autorzy wskazują na potrzebę regionalnych działań edukacyjnych i komunikacyjnych, aby zwiększyć świadomość, przełamać bariery i aktywizować młodych do uczestnictwa w III filarze. Rekomendacje obejmują kampanie informacyjne, segmentację komunikacji według wieku oraz rozwój nowoczesnych narzędzi cyfrowych wspierających decyzje finansowe.

Słowa kluczowe

finanse osobiste, zarządzanie, oszczędzanie emerytalne, IKE, IKZE, PPK, generacja Z

Wstęp

Wprowadzenie w Polsce od 1 stycznia 1999 roku reformy emerytalnej ustanowiło system oparty na trzech filarach, które łączą w sobie mechanizmy repartycyjne i kapitałowe, obejmując zarówno formy obowiązkowe, jak i dobrowolne. Od tego czasu, system ten był wielokrotnie modyfikowany przez ustawodawcę w celu zwiększenia jego efektywności oraz atrakcyjności, mając na celu przede wszystkim zapewnienie obywatelom stabilnego źródła dochodu po zakończeniu aktywności zawodowej. Współczesne uwarunkowania demograficzne, takie jak starzenie się społeczeństwa oraz niski współczynnik dzietności, stanowią istotne zagrożenie dla stabilności części repartycyjnej systemu, co kieruje uwagę na znaczenie indywidualnych form oszczędzania, szczególnie ważnych dla młodego pokolenia.

Młodzi ludzie, wkraczający na rynek pracy, stoją jednak w obliczu specyficznych barier i ograniczeń, które powodują konflikt pomiędzy długoterminowymi celami emerytalnymi, a bieżącymi potrzebami finansowymi. Z jednej strony istnieją rozwiązania dobrowolne, takie jak Indywidualne Konta Emerytalne (IKE), Indywidualne Konta Zabezpieczenia Emerytalnego (IKZE), Pracownicze Programy Emerytalne (PPE) oraz Pracownicze Plany Kapitałowe (PPK), które oferują atrakcyjne korzyści ekonomiczne, w tym ulgi podatkowe i dotacje państwowe. Z drugiej zaś, młode pokolenie często pozostaje poza zasięgiem tych programów ze względu na specyfikę zatrudnienia, ograniczoną wiedzę finansową oraz daleką perspektywę przejścia na emeryturę. Jak wynika z badania przeprowadzonego na zlecenie Izby Gospodarczej Towarzystw Emerytalnych (IGTE), zaledwie 15 % młodych Polaków myśli o swojej sytuacji finansowej i życiu na emeryturze [Fundacja GPW, 2024]. Wiele badań wskazuje globalną tendencję ukazującą, że młodzi dorośli nie gromadzą wystarczających oszczędności emerytalnych. Przykładowo niemal 2/3 milenialsów w USA nie posiada żadnych oszczędności emerytalnych [Korankye i in., 2024, s. 4–8], a w Polsce niewiele ponad 1/3 młodych dorosłych odkłada dodatkowo na emeryturę. Jednocześnie przewiduje się dalsze przenoszenie odpowiedzialności za emeryturę z państwa na jednostkę [Xie i in., 2023, s. 4–6], co oznacza, że niskie zaangażowanie młodych w oszczędzanie emerytalne może przełożyć się na luki dochodowe w przyszłości.

Badania Izby Gospodarczej Towarzystw Emerytalnych (IGTE) wskazują, że młodzi Polacy wykazują umiarkowane, lecz wciąż ograniczone zaufanie do instrumentów finansowych III filaru, a jednocześnie wyrażają wątpliwości co do ich efektywności w długoterminowym zabezpieczeniu przyszłości. Istniejące instrumenty często nie są dostosowane do potrzeb młodych osób. Ze względu na formę zatrudnienia opartą na umowie zleceniu, a także obowiązujące przepisy dotyczące ulgi dla młodych oraz brak obowiązku opłacania składek, osoby te nie mogą efektywnie korzystać z programów pracowniczych, takich jak Pracownicze Plany Kapitałowe (PPK). W praktyce jedyną formą realnego wsparcia tej grupy społecznej pozostaje Indywidualne Konto Emerytalne (IKE), które jednak przynosi korzyści podatkowe dopiero w dłuższej perspektywie czasowej.

Mimo rosnącego znaczenia samodzielnego zabezpieczania się na przyszłość, w literaturze brakuje pogłębionych badań koncentrujących się na percepcji, świadomości i rzeczywistym wykorzystaniu narzędzi III filaru przez młode osoby (pokolenia Z) w kontekście regionalnym. Istniejące analizy często obejmują populację ogólną lub ograniczają się do opisu instrumentów finansowych, pomijając perspektywę młodych dorosłych jako grupy wchodzącej na rynek pracy i stojącej przed decyzjami o charakterze długoterminowym w specyficznych uwarunkowaniach społeczno-ekonomicznych poszczególnych regionów Polski, w tym województwa podlaskiego.

Celem niniejszego artykułu jest identyfikacja i analiza postaw młodych (pokolenia Z) zamieszkujących województwo podlaskie, wobec wybranych narzędzi długoterminowego zabezpieczenia potrzeb emerytalnych oferowanych w polskim systemie emerytalnym. Postawione w związku z tym pytania badawcze dotyczą zweryfikowania następujących zagadnień:

- Jakie główne wyróżniki postaw względem zarządzania finansami osobistymi w obszarze długoterminowego zabezpieczenia emerytalnego charakteryzują badaną populację młodych (pokolenie Z) zamieszkujących województwo podlaskie?
- W jakim stopniu zaobserwowane postawy potwierdzają zjawiska i trendy zidentyfikowane w narracyjnym przeglądzie literatury, czy też wykazują istotne odmienności?
- Czy w badanej grupie zidentyfikować można różnice w podejściu do badanego zagadnienia i dojrzałości dotyczącej zarządzania finansami ze względu na wiek, w podziale na młodszą część generacji (18-24 lat) i starszą część (25-30)?

W celu realizacji powyższych celów i odpowiedzi na postawione pytania badawcze, dokonano przeglądu narracyjnego literatury naukowej i raportów branżowych, dotyczących problematyki oszczędzania emerytalnego w świetle zarządzania finansami osobistymi młodych w Polsce. Wyniki przeprowadzonego badania ankietowego wśród respondentów w wieku 18–30 lat zamieszkujących województwo podlaskie, wskazują na postawy wobec oszczędzania na emeryturę i zakres/stopień/poziom ich wiedzy o systemie emerytalnym.

1. Przegląd literatury

1 stycznia 1999 roku wdrożono reformę emerytalną, która utworzyła nowy kształt systemu emerytalnego składający się z trzech filarów. System ten zakładał połączenie obszarów o charakterze repartycyjnym oraz kapitałowym, w formie dwóch filarów obowiązkowych i trzeciego dobrowolnego. System ten dostrajany był przez ustawodawców, w celu zwiększenia jego atrakcyjności i skuteczności w ramach misji jaka na nim spoczywa. Misję tę można określić jako zapewnienie obywatelom stabilnego źródła dochodu po zakończeniu aktywności zawodowej, umożliwiającego im godne życie na emeryturze [Sęk, 2019, s. 46–48]. W warunkach starzejącego się społeczeństwa i rosnącej presji demograficznej dotyczącej niepewności emerytur młodych ludzi pracujących, kapitałowy III filar systemu emerytalnego staje się jednym z kluczowych elementów zapewnienia finansowego bezpieczeństwa emerytalnego w przyszłości. Jak wskazuje Nowacka i Ścibło, wydłużanie się życia oraz niski współczynnik dzietności w Polsce generują poważne zagrożenia dla stabilności systemu repartycyjnego, a odpowiedzią na nie powinna być promocja indywidualnych form oszczędzania [Nowacka i Ścibło, 2017, s. 189–201]. W swojej publikacji autorzy przedstawiają porównanie systemu kapitałowego i repartycyjnego, mocnych i słabych stron każdego z nich, ze wskazaniem na odporność systemu kapitałowego w warunkach zmieniającej się demografii [Nowacka i Ścibło, 2017, s. 190–194]. Do roku 2019 trzonem III filaru emerytalnego były programy takie jak: Indywidualne Konto Emerytalne (IKE), Indywidualne Konto Zabezpieczenia Emerytalnego (IKZE) oraz Pracownicze Programy Emerytalne (PPE) (tab. 1).

Tab. 1. Charakterystyka trzech programów trzeciego filaru emerytalnego

Wybrane cechy	Pracowniczy Program Emerytalny PPE	Indywidualne Konto Emerytalne IKE	Indywidualne Konto Zabezpieczenia Emerytalnego IKZE
Sposób przystąpienia	Grupowy (związany z pracodawcą) Pracodawca (z opcjonalnym udziałem pracownika)	Indywidualny Osoba fizyczna (od 16. roku życia)	Indywidualny Osoba fizyczna (od 16. roku życia)
Finansowanie	Składka podstawowa od pracodawcy + dobrowolne wpłaty pracownika	Dobrowolne wpłaty uczestnika	Dobrowolne wpłaty uczestnika
Wysokość składki / limit wpłat	Ustalana przez pracodawcę (np. procent wynagrodzenia, stała kwota)	Limit wpłat w 2025: 26 019 zł	Limit wpłat w 2025, osoba: zatrudniona: 1,2; samozatrudniona: 1,8 przeciętnego prognozowanego wynagrodzenia miesięcznego
Korzyści podatkowe	Brak opodatkowania wpłat i zysków w okresie oszczędzania	Zwolnienie z podatku od zysków kapitałowych (po 60 r.ż.)	Możliwość odliczenia wpłat od podstawy opodatkowania; 10% ryczałt przy wypłacie (po warunkach)
Warunki uczestnictwa	Zatrudnienie u danego pracodawcy min. 3 miesiące	Brak wymogu zatrudnienia; od 16. roku życia	Brak wymogu zatrudnienia; od 16. roku życia

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Wykowska, 2014, s. 13–20; Rutecka-Góra i Pieńkowska-Kamieniecka, 2024, s. 10–11].

Stosunkowo nowym rozwiązaniem i obecnie najbardziej powszechnym są wdrożone w 2019 roku Pracownicze Plany Kapitałowe (PPK), wspierane przez państwo i pracodawców, które mają zachęcić obywateli do długoterminowego oszczędzania. PPK to dobrowolny, prywatny system długoterminowego oszczędzania, stanowiący część III filaru systemu emerytalnego. Program obejmuje wszystkie osoby zatrudnione na umowach objętych obowiązkiem opłacania składek ZUS. Pracownicy w wieku 18–54 lata są zapisywani automatycznie, natomiast osoby w wieku 55–70 lat mogą przystąpić do programu na własny wniosek. PPK uruchamiane jest przez pracodawcę, który odpowiada za wszelkie formalności. Największym beneficjentem tego systemu jest pracownik. Jego podstawowa wpłata wynosi 2% miesięcznego

wynagrodzenia brutto, a składka ta odprowadzana jest automatycznie przez pracodawcę przed wypłatą pensji. Uczestnik może także zwiększyć swoją wpłatę dobrowolnie – do maksymalnie 4% wynagrodzenia. Równocześnie pracodawca dokłada do oszczędności pracownika dodatkowe 1,5% jego wynagrodzenia. Trzecim uczestnikiem programu jest państwo, które wspiera oszczędzających poprzez dwie formy dopłat. Pierwsza z nich to jednorazowa wpłata powitalna w wysokości 250 zł, przekazywana po 3 miesiącach uczestnictwa w PPK. Druga to coroczna dopłata w wysokości 240 zł, wypłacana pod warunkiem spełnienia wymogów ustawowych dotyczących minimalnych wpłat. W efekcie, choć pracownik samodzielnie odkłada niewielką część swojego wynagrodzenia, jego oszczędności regularnie zasilane są także przez pracodawcę i państwo, co znacząco zwiększa ich wartość w długim okresie. Co 4 lata następuje autozapis uczestników do PPK, co zwiększa liczbę osób biorących udział w programie [Sęk, 2019, 46-48].

Trzeci filar systemu emerytalnego posiada rozbudowane programy dobrowolnego oszczędzania. Decyzja o oszczędzaniu w ramach dobrowolnych produktów emerytalnych (takich jak IKE, IKZE, PPE czy PPK) jest kształtowana przez różne motywacje – zarówno ekonomiczne, jak i społeczne czy emocjonalne. Najsilniejszym i najłatwiejszym do zmierzenia bodźcem są motywacje ekonomiczne, oparte na rachunku zysków i strat. Uczestnicy oceniają opłacalność oszczędzania, biorąc pod uwagę takie czynniki jak ulgi podatkowe, dotacje państwowe, atrakcyjne formy waloryzacji środków oraz możliwość swobodnego ustalania wysokości składki. Z perspektywy jednostki są to konkretne, wymierne korzyści, które bezpośrednio wpływają na decyzję o rozpoczęciu oraz kontynuowaniu długoterminowego oszczędzania. Jednocześnie motywacje afiliacyjno-emocjonalne – mimo że trudniej mierzalne – stanowią również istotne uzupełnienie motywacji finansowych. Odwołują się one do potrzeb człowieka jakimi są poczucie bezpieczeństwa, odpowiedzialność za przyszłość, a także potrzeby przynależności czy zaufania do instytucji zarządzających środkami. Tego rodzaju motywacje nie obciążają systemu finansowo, ale mogą skutecznie wzmacniać decyzje o uczestnictwie w systemie [Kolek, 2014, s. 4–9].

Warto zaznaczyć, że w związku z dobrowolnym charakterem III filaru emerytalnego, państwo nie może wymusić udziału obywateli w programie – stąd też wykorzystanie różnych instrumentów motywacyjnych. Wśród nich kluczową rolę odgrywają instrumenty ekonomiczne (ulgi, dopłaty, waloryzacja), ale ważne są także narzędzia prawne i informacyjno-edukacyjne. Uregulowania prawne mogą dotyczyć na przykład automatycznego zapisu do programu czy zasad rezygnacji. Z kolei działania edukacyjne – rzetelne informowanie o stanie systemu emerytalnego

i korzyściach z oszczędzania – budują zaufanie i zachęcają do długoterminowego planowania [Kolek, 2014, s. 4–9]

Bazując na danych IGTE młodzi Polacy (w wieku 18-30 lat) wykazują rosnące, choć wciąż ograniczone zaufanie do dostępnych emerytalnych produktów finansowych. Obecnie jedynie 29% osób wchodzących w dorosłość uważa, że dostępne instrumenty emerytalne pozwalają realnie zabezpieczyć się na przyszłość. Choć to o 4 punkty procentowe więcej niż w raporcie z 2023 roku, nadal wynik ten pozostaje na stosunkowo niskim poziomie. Pomimo ograniczonej wiedzy, aż 45% badanych jest przekonanych, że za pomocą obecnych produktów finansowych nie da się skutecznie zabezpieczyć emerytury. Z kolei 26% młodych nie ma w tej kwestii wyrobionego zdania. Większość ankietowanych (67%) oczekuje, że produkty emerytalne przede wszystkim będą chronić zgromadzony kapitał, nawet kosztem niskich zysków. Jednocześnie co trzeci młody dorosły wolałby, aby produkty te dawały szansę na wyższe zyski, nawet jeśli wiązałoby się to z większym ryzykiem [IGTE, 2024].

Badania wskazują, że młodzi dorośli w Polsce wykazują mieszane podejście do oszczędzania na emeryturę. Z jednej strony wielu z nich zdaje sobie sprawę z groźby niskich świadczeń publicznych – według raportu SW Research młodzi nie wierzą, że państwowa emerytura rzędu 30% ostatniej pensji pozwoli im się utrzymać. Ankietowani deklarują, że chcieliby pracować tak długo, jak to możliwe, by zwiększyć przyszłe świadczenie i zachować aktywność zawodową [PFR, 2022]. Z drugiej strony spora część pokolenia Z nie podejmuje na ten moment konkretnych działań finansowych z myślą o emeryturze. W 2023 r. tylko 31% Polaków poniżej 30. roku życia oszczędzało na emeryturę, a w 2024 r. odsetek ten wzrósł nieznacznie do 34% [IGTE, 2024]. Oznacza to, że blisko dwie trzecie młodych nadal nie gromadzi systematycznie środków z myślą o starości. Większość młodych dorosłych odkłada decyzję o zabezpieczeniu emerytalnym na później. Średnio uważają oni, że odkładanie na emeryturę można zacząć dopiero około 36. roku życia, co jest wartością wyższą niż w poprzednich latach (w 2023 r. podawali 34 lata) [IGTE, 2024]. Wielu uważa się za „zbyt młodych”, by już teraz oszczędzać. Przekonanie, że „jest na to za wcześnie” było najczęściej wskazywanym powodem rezygnacji z udziału w PPK - na co wskazywało 16% badanych w 2024 r. [IGTE, 2024]. Młodzi dorośli często żyją chwilą obecną i nie wybiegają myślami daleko w przyszłość, argumentując, że jeszcze przyjdzie czas na myślenie o emeryturze. Postawa ta łączy się z bieżącymi wyzwaniami życiowymi – młodzi „na dorobku” często mają ograniczone dochody i pilniejsze potrzeby. Wielu przyznaje wręcz, że aktualnie nie dysponuje wystarczającymi środkami, by myśleć o odkładaniu na odległą przyszłość. Czynnikiem, który sprowadza do myślenia o odległej przyszłości są najczęściej konkretne wydarzenia

życiowe lub trudne doświadczenia (np. problemy finansowe, utrata pracy czy założenie rodziny). Jeśli zsumować tych, którzy już oszczędzają (34%) z tymi, którzy deklarują gotowość, by zacząć w przyszłości, otrzymujemy ponad 80% młodych wykazujących potencjalną chęć posiadania oszczędności emerytalnych – odsetek ten wzrósł o 4 pp. względem 2023 roku. Większość nieoszczędzających planuje rozpoczęcie gromadzenia środków około 37. roku życia, co oznacza jednak dalsze odkładanie decyzji w czasie [IGTE, 2024].

Kolejnym Ważnym czynnikiem wpływającym na decyzje finansowe pokolenia Z jest ograniczone zaufanie do instytucji finansowych i państwa. Młodzi dorośli dorastali w cieniu zawirowań systemu emerytalnego (likwidacja OFE itd.), co przekłada się na ostrożność wobec programów długoterminowego oszczędzania. W badaniu IGTE z 2023 r. aż 70% osób poniżej 30 r.ż. nie było pewnych czy ich pieniądze są bezpieczne w IKE/IKZE/PPK, obawiając się niewłaściwego zainwestowania środków (66%) lub wręcz ich utraty wskutek przyszłych zmian prawnych dokonanych przez polityków (68%). Ogółem ponad połowa młodych Polaków uważa dostępne instrumenty emerytalne za niepozwalające realnie zabezpieczyć przyszłości, a tylko co czwarty jest zdania, że dzięki nim można zapewnić sobie spokojną emeryturę [IGTE, 2024].

Poza czynnikami dotyczącymi finansów osobistych warto zwrócić uwagę na poziom wiedzy finansowej młodych dorosłych. Liczne badania wskazują, że młode pokolenie Polaków cechuje niski poziom wiedzy finansowej, zwłaszcza w obszarze długoterminowego zabezpieczenia emerytalnego. Według ogólnopolskiego badania “Poziom wiedzy finansowej Polaków 2022” osoby w wieku 18–24 lata uzyskały najniższe wyniki samooceny wiedzy ekonomicznej spośród wszystkich grup – średnio 2,0 w skali 5-stopniowej, podczas gdy średnia dla całej populacji wyniosła 2,91. Aż 57% młodych dorosłych ocenia swoją wiedzę o systemie emerytalnym jako co najwyżej podstawową, a tylko 9% twierdzi, że ma wiedzę zaawansowaną [IGTE, 2024]. Szczegółowa wiedza na temat poszczególnych produktów emerytalnych jest jeszcze słabsza. W przypadku PPK aż 61% młodych deklaruje brak wiedzy lub jedynie podstawowe jej podstawy (w tym 25% przyznaje się do zupełnego braku znajomości PPK).

Niska edukacja ekonomiczna przekłada się na fragmentaryczną świadomość zasad systemu emerytalnego. Wielu młodych nie do końca rozumie, skąd biorą się emerytury i jak są wyliczane świadczenia. ZUS wskazuje, że świadomość mechanizmu składki i zasad waloryzacji jest bardzo ograniczona. Jednocześnie młodzi mają skłonność do przeceniania wysokości przyszłych emerytur – co trzeci oczekuje

świadczenia na poziomie ostatniej pensji [ZUS, 2025]. Biorąc pod uwagę prognozowaną stopę zastąpienia wynoszącą ok. 25%, wyobrażenia te świadczą o poważnej luce wiedzy [IGTE, 2023].

Przegląd dostępnych badań pokazuje, jak młodzi ludzie w Polsce podchodzą do oszczędzania na emeryturę i co myślą o III filarze. Jednak większość tych analiz nie zauważa sytuacji i podejścia młodych warunkowanych chociażby miejscem zamieszkania. Zauważając ogólne trendy dotyczące finansów osobistych generacji Z i ich świadomości systemów emerytalnych, interesującym i nie analizowanym dotychczas zakresem wydaje się zarządzanie finansami osobistymi w kontekście przyszłej emerytury z perspektywy doświadczeń pokolenia Z zamieszkującego województwo podlaskie. Czy ewentualne bariery, motywacje oraz wiedza o IKE, IKZE i PPK odzwierciedlają zidentyfikowane powyżej specyfiki.

2. Metodyka badań

W wyniku przeprowadzonego w pierwszym etapie przeglądu literatury przedmiotu dokonano analizy dokumentów źródłowych, publikacji naukowych oraz raportów instytucjonalnych dotyczących struktury, funkcjonowania i efektywności wybranych narzędzi III filara emerytalnego. Szczególny nacisk położono na sytuację finansów osobistych młodych osób w Polsce w kontekście przyszłych emerytur. Analizie poddano przede wszystkim instrumenty emerytalne dostępne dla osób rozpoczynających aktywność zawodową – takie jak IKE, IKZE, PPE oraz PPK – ze szczególnym uwzględnieniem ich atrakcyjności dla grupy wiekowej 18–30 lat. W badaniu uwzględniono m.in. wpływ obowiązujących regulacji prawnych i podatkowych oraz specyfikę zatrudnienia młodych ludzi.

W drugim etapie metodyka badań zakładała zastosowanie podejścia ilościowego, uwzględniającego sondaż z zastosowaniem ankiety. Takie podejście umożliwiło dodatkową identyfikację i analizę zagadnień zdefiniowanych w pytaniach badawczych. Wyniki uzyskane w badaniu ankietowym umożliwiły pozyskanie i eksplorację kluczowych aspektów zarządzania finansami osobistymi młodych dorosłych w kontekście długoterminowego oszczędzania emerytalnego mieszkających na terenie województwa podlaskiego. Kwestionariusz ankiety, posiłkując się przede wszystkim skalą Likerta, został skonstruowany tak, aby dostarczyć odpowiedzi na pytania dotyczące świadomości i znajomości instrumentów III filaru (IKE, IKZE, PPK), postaw wobec oszczędzania na emeryturę w młodym wieku, subiektywnej oceny wiedzy o systemie emerytalnym oraz częstotliwości myślenia o przyszłości emerytalnej. Szczególną uwagę zwrócono na identyfikację barier utrudniających dobrowolne oszczędzanie, takich jak ograniczone dochody, brak zaufania do systemu,

skupienie na bieżących wydatkach oraz postrzegana odległość perspektywy emerytalnej. Dodatkowo, w ramach badania ankietowego zweryfikowano źródła informacji o finansach osobistych i oszczędzaniu preferowane przez młodych, ich ocenę wystarczalności edukacji finansowej, obecne praktyki oszczędzania w III filarze oraz potencjalne czynniki, które mogłyby ich skłonić do rozpoczęcia lub zwiększenia oszczędności emerytalnych. Analiza odpowiedzi pozwoliła na zrozumienie perspektywy doświadczeń pokolenia Z zamieszkującego województwo podlaskie w zakresie zarządzania swoimi finansami osobistymi w kontekście zabezpieczenia emerytalnego.

Finalny etap postępowania badawczego polegał na analizie danych zebranych w ankiecie wśród młodych dorosłych z województwa podlaskiego z ustaleniami przeglądu literatury, który koncentrował się na ogólnopolskich trendach w zakresie zarządzania finansami osobistymi i świadomości III filaru emerytalnego wśród generacji Z. Przeprowadzono szczegółowe porównanie priorytetów finansowych, poziomu wiedzy o instrumentach emerytalnych, zidentyfikowanych barier i motywacji do oszczędzania, a także preferowanych źródeł informacji finansowych. Analiza ta miała na celu zweryfikowanie czy charakterystyka zarządzania finansami osobistymi młodych mieszkańców Podlasia oraz ich postawy wobec dobrowolnego oszczędzania emerytalnego wykazują podobieństwa do ogólnopolskich tendencji opisanych w literaturze, czy też istnieją istotne regionalne odmienności. Wnioski z tego porównania pozwolą na określenie specyficznych wyzwań i możliwości zwiększenia zaangażowania młodej generacji z województwa podlaskiego w długoterminowe oszczędzanie emerytalne, uwzględniając zarówno uniwersalne, jak i regionalne uwarunkowania ich zarządzania finansami osobistymi.

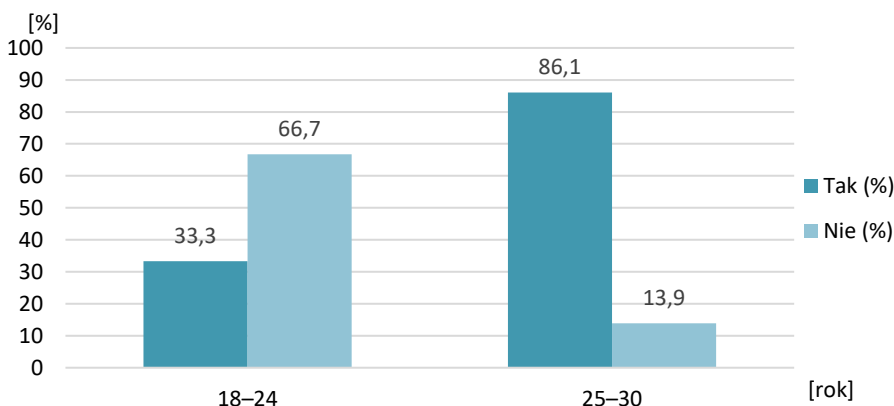
Przeprowadzone badanie, zarówno etap analizy literaturowej miało charakter celowy, narracyjny, tym samym uwzględniono wyłącznie celowo dobrane pozycje literaturowe, najbardziej aktualne raporty i opracowania, tak aby stworzyć kontekst do komparatywnej dyskusji wyników uzyskanego sondażu. We wszelkich generalizacjach wyników i wniosków z przeprowadzonego badania sondażowego należy uwzględniać ograniczenia wynikające z celowego, niereprezentatywnego doboru uczestników badania.

3. Wyniki badań

W badaniu udział wzięły głównie osoby w przedziale wiekowym 18–30 lat, z dominującą grupą 18–24 lata (60%), co odpowiada wczesnej dorosłości i momentowi wejścia na rynek pracy. Drugą co do liczebności grupa stanowili respondenci

w wieku 25–30 lat (23%), reprezentujący osoby z pierwszym doświadczeniem zawodowym i względnie stabilniejszą sytuacją ekonomiczną. Ankietowani zamieszkiwali województwo podlaskie. W badaniu wzięło udział 152 respondentów. Kobiety stanowiły 65,1% uczestników, a mężczyźni 34,9%. Osoby z wykształceniem średnim stanowiły 51,3%, z wyższym – 42,8%, z podstawowym – 5,2%, natomiast w trakcie nauki znajdowało się 0,7% respondentów.

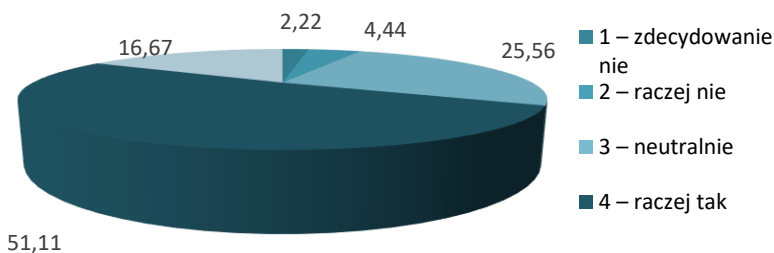
W pierwszej części badania respondenci odpowiadali na pytanie, czy słyszeli o tzw. III filarze emerytalnym, który w Polsce obejmuje Indywidualne Konta Emerytalne (IKE), Indywidualne Konta Zabezpieczenia Emerytalnego (IKZE) oraz Pracownicze Plany Kapitałowe (PPK). W analizie uwzględniono jedynie odpowiedzi osób należących do pokolenia „Z”. Pokolenie Z to ludzie urodzeni w latach 1995–2012, co przekładając na realia ankiety daje grupy społeczne w wieku 18–24 i 25–30 lata [Świerkosz-Hołyś, 2016, s. 440–442; por. Szydło, 2017]. Pierwsze pytania, które zostało skierowane do ankietowanych, dotyczyło znajomości III filaru emerytalnego (rys. 1).

Rys. 1. Znajomość III filaru emerytalnego (IKE, IKZE, PPK) według wieku w pokoleniu Z

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

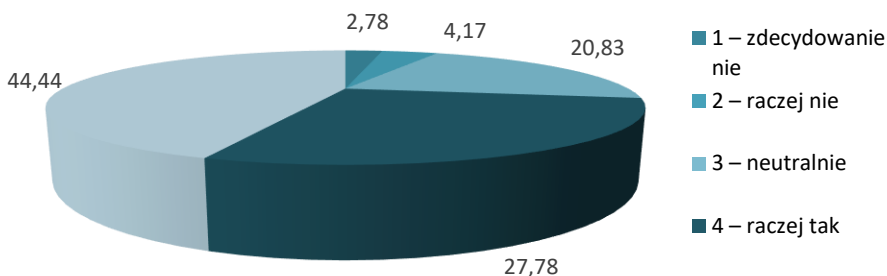
Respondenci zostali zapytani czy ich zdaniem warto rozpocząć oszczędzanie na emeryturę już na wczesnym etapie życia. Odpowiedzi udzielano w pięciostopniowej skali Likerta, gdzie 1 oznaczało „zdecydowanie nie”, a 5 – „zdecydowanie tak”. Porównanie wykresów wskazuje wyraźny zwrot od postawy neutralnej ku zdecydowanie pozytywnej wraz z wiekiem. Wśród 18-24-latków ponad połowa respondentów (51,1 %) deklaruje stosunek pozytywny pod opcją „raczej tak” do wczesnego oszczędzania, a odpowiedź „zdecydowanie tak” wybiera około 16,7 %. (rys. 2).

Rys. 2. Opinie respondentów w wieku 18-24 lata na temat oszczędzania na emeryturę we wczesnym wieku

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

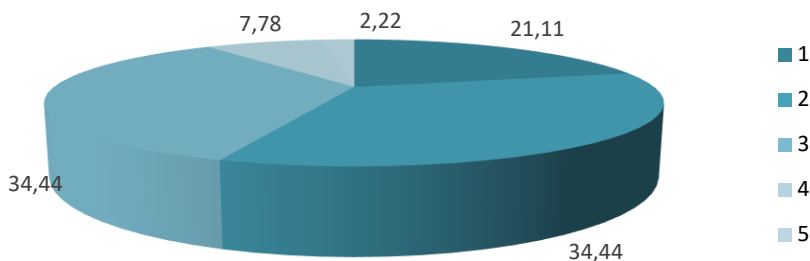
W grupie 25-30 lat udział neutralnych głosów spada, natomiast odsetek odpowiedzi „zdecydowanie tak” rośnie niemal trzykrotnie – do 44,4 %. Odpowiedzi negatywne („zdecydowanie nie” + „raczej nie”) pozostają marginalne w obu kohortach (łącznie < 7 %), co sugeruje, że różnice między grupami dotyczą przede wszystkim stopnia, a nie kierunku akceptacji idei wczesnego oszczędzania (rys. 3).

Rys. 3. Opinie respondentów w wieku 25-30 lat na temat oszczędzania na emeryturę we wczesnym wieku

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

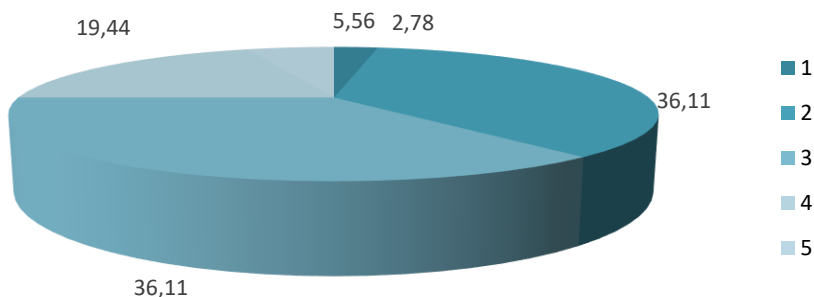
W kolejnej części badania respondenci dokonali samooceny swojej wiedzy na temat systemu emerytalnego w Polsce. Oceniali ją w skali od 1 (brak wiedzy) do 5 (bardzo dobra wiedza). Najczęściej wskazywane były odpowiedzi środkowe, czyli „2” i „3”. Wyniki sugerują, że większość młodych ludzi nie ocenia swojej wiedzy jako wysokiej – stosunkowo niewielu uczestników przyznało sobie ocenę „4” lub „5” (rys. 4)

Rys. 4. Ocena wiedzy o systemie emerytalnymw przedziale wiekowym 18-24.

Źródło. opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Widać większą pewność wiedzy u grupy w wieku 25-30 niż w wieku 18-24. Pojawia się procentowo więcej wyższych ocen wiedzy oraz tych skrajnie negatywnych (rys. 5)

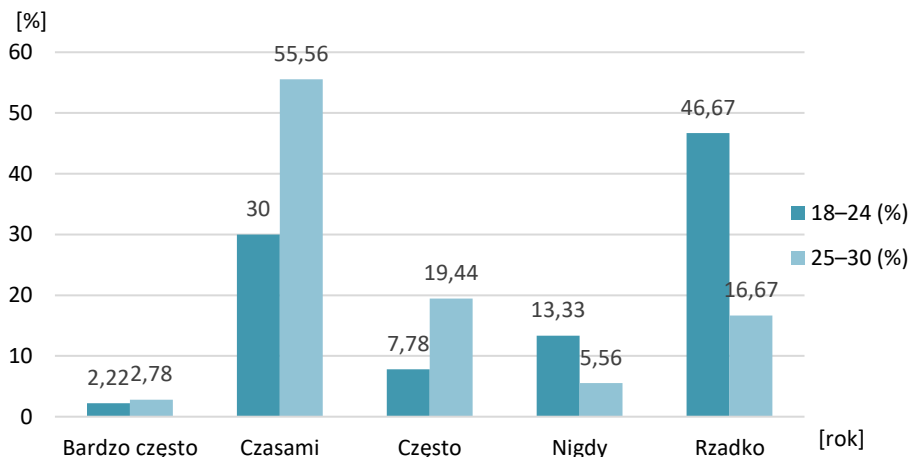

Rys. 5. Ocena wiedzy o systemie emerytalnymw przedziale wiekowym 25-30

Źródło. opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Respondenci zostali zapytani również o częstotliwość myślenia o przyszłej emeryturze. Podobnie jak przy poprzednich pytaniach uczestnicy mieli do wyboru pięć opcji: „bardzo często”, „często”, „czasami”, „rzadko” i „nigdy”. Najwięcej osób odpowiedziało, że myśli o emeryturze „rzadko” lub „czasami”. Znacznie mniej osób przyznało, że robi to „często” lub „bardzo często”. Wyniki te pokazują, że temat

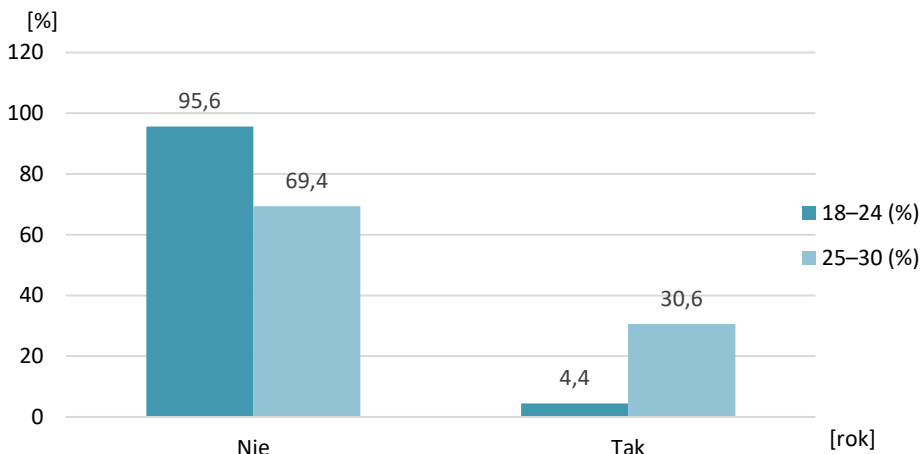
emerytury nie jest dominującym obszarem refleksji młodych ludzi. Podobnie jak w przypadku poprzedniego pytania, grupa ankietowanych w wieku 25-30 średnio częściej myśli o swojej przyszłej emeryturze niż młodsza grupa wiekowa. Starsza grupa reprezentuje również mniejszy stosunek odpowiedzi negatywnych takich jak „nigdy” czy „rzadko” (rys. 6).

Rys. 6. Ocena częstotliwości myślenia o emeryturze w różnych grupach wiekowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Respondenci zostali zapytani, czy uważają, że edukacja finansowa w Polsce jest wystarczająca. Zdecydowana większość (89,23%) odpowiedziała, że edukacja finansowa nie jest wystarczająca. Tylko niewielki odsetek uczestników wyraził przeciwną opinię (1,54%) lub nie miał zdania w tej kwestii (9,23%). Respondenci zostali zapytani, czy oszczędzają w ramach III filaru emerytalnego w Polsce. Do wyboru mieli dwie odpowiedzi: „tak”, „nie”. Zdecydowana większość odpowiedziała, że nie oszczędza obecnie w ramach III filaru emerytalnego. Część starszej grupy ankietowanej wykazała większy udział w III filarze niż grupa młodsza (rys. 7).

Rys. 7. Deklaracje pokolenia Z na temat oszczędzania w ramach III filaru emerytalnego

Źródło. opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Respondenci zostali zapytani o znajomość wybranych form oszczędzania na emeryturę. Wśród zaproponowanych odpowiedzi znalazły się: IKE (Indywidualne Konto Emerytalne), IKZE (Indywidualne Konto Zabezpieczenia Emerytalnego), PPK (Pracownicze Plany Kapitałowe) oraz inne, niesprecyzowane formy.

Największa liczba osób wskazała znajomość PPK. Następnie uplasowały się inne formy oszczędzania, co może sugerować, że część respondentów ma kontakt z alternatywnymi rozwiązaniami lub nie jest w stanie jednoznacznie przyporządkować ich do kategorii IKE/IKZE/PPK. Warto zauważyć, że mimo obecności IKE i IKZE w przestrzeni publicznej od wielu lat, ich rozpoznawalność wśród młodych respondentów wciąż pozostaje ograniczona (tab. 2).

Tab. 2. Formy oszczędzania emerytalnego

Formy oszczędzania emerytalnego	Procentowy udział wypowiedzi respondentów
PPK	33,71
INNE	25,28
IKE	24,72
IKZE	16,29

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Ankietowani zostali również pytani o bariery związane z wejściem w oszczędzanie w ramach III filaru emerytalnego. Uzyskane odpowiedzi są dość równomiernie rozłożone. Najczęściej określaną barierą był brak wiedzy dotyczący systemu oraz przyznawane przez respondentów skupienie na perspektywie krótkoterminowej - potrzebie ponoszenia bieżących wydatkach. Ważnym argumentem w przekonaniu badanych, identyfikującym bariery instytucjonalno-polityczne, jest wskazywany brak zaufania do systemu emerytalnego (tab. 3).

Tab. 3. Powody nie oszczędzania w III filarze

Powody nie oszczędzania w III filarze	Procentowy udział wypowiedzi respondentów
Brak wiedzy	28,97
Skupienie na bieżących wydatkach	20,63
Brak zaufania do systemu	18,65
Niskie zarobki	16,67
Odległa perspektywa emerytury	15,08

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Ankietowani zostali zapytani skąd biorą informacje o finansach osobistych i oszczędzaniu. Najpopularniejszą formą czerpania informacji jest Internet. Wielu ankietowanych zaznaczyło rodzinę jako źródło wiedzy finansowej. Najmniej popularnym źródłem wiedzy są doradcy finansowi (tab. 4).

Tab. 4. Źródła wiedzy o finansach osobistych i oszczędzaniu

Źródła wiedzy o finansach osobistych i oszczędzaniu	Procentowy udział wypowiedzi respondentów
Internet	42,13
Rodzina	29,79
Szkoła/uczelnia	17,45
Inne	5,53
Doradcy finansowi	5,11

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

4. Dyskusja wyników

Uzyskane wyniki badań wśród młodych dorosłych (18–30 lat) z województwa podlaskiego, umożliwiają podjęcie dyskusji w świetle ustaleń przeglądu literatury dotyczącego ogólnopolskich trendów w zakresie zarządzania finansami osobistymi dotyczącymi świadomości III filaru emerytalnego. Refleksja ta została przeprowadzona z zastosowaniem podejścia komparatywnego, którego celem było weryfikowanie zbieżności lub odmienności postaw badanych Podlasiaków względem ogólnopolskich tendencji.

Badanie literaturowe wskazuje na niski poziom wiedzy finansowej i fragmentaryczną świadomość zasad funkcjonowania systemu emerytalnego wśród pokolenia Z w Polsce, przy średniej samoocenie wiedzy równiej 2,0–2,9 w pięciostopniowej skali. Ankietowani z województwa podlaskiego także nie ocenili swojej wiedzy wysoko – większość przyznała sobie oceny „2” i „3” (łącznie ok. 69 % w grupie 18–24 oraz 72 % w grupie 25–30). Wyższy odsetek osób oceniających wiedzę jako „4” lub „5” odnotowano jedynie w grupie 25–30 lat, co może świadczyć o rosnącej pewności wraz z pierwszymi doświadczeniami zawodowymi. Odnosząc się do postawionego na wstępie pytania 1 - postawę Podlasiaków wobec poziomu wiedzy o III filarze można uznać za zbieżną z ogólnopolskimi trendami – zarówno literatura, jak i dane ankietowe ukazują dominację ocen umiarkowanych i niskich.

Kolejnym obszarem porównania jest postawa wobec oszczędzania na emeryturę. Literatura podkreśla, że młodzi Polacy często odkładają decyzję o oszczędzaniu na później, wskazując średni wiek rozpoczęcia oszczędzania na emeryturę na około 36–37 lat oraz dominację przekonania „jest za wcześnie”. Ankietowani w większości oceniają wartość wczesnego oszczędzania na poziomach „3” i „4” (77 % osób 18–24 oraz 50 % osób 25–30), co świadczy o umiarkowanej motywacji do działania już dziś. Starsza grupa wykazuje przy tym większe skłonności „zdecydowanie tak” (44 % vs. 17 %). Można powiedzieć, odnosząc się do postawionego na wstępie pytania 1 - że postawy młodych mieszkańców Podlasia wobec oszczędzania w młodym wieku są częściowo zgodne z ogólnopolskimi tendencjami umiarkowanego zainteresowania, lecz w grupie 25–30 lat motywacja jest wyraźnie silniejsza niż średnia krajowa.

Z przeglądu literatury wynika, że główne bariery to brak wiedzy, niski poziom dochodów, krótkoterminowa perspektywa i brak zaufania do systemu. Wśród badanych respondentów najczęściej wskazywano na brak wiedzy (29 %), skupienie na bieżących wydatkach (21 %) oraz brak zaufania do systemu (19 %). Motywacje ekonomiczne (ulgi podatkowe, dotacje) są najbardziej namacalne, lecz afiliacyjno-emo-

cjonalne (poczucie bezpieczeństwa, odpowiedzialność) stanowią istotne uzupełnienie zgodnie z prezentowanym powyżej stanowiskiem Koleka [Kolek, 2014, s. 4–9]. Podsumowując, bariery młodych Podlasian są zbliżone do barier ogólnopolskich, przy czym nieco silniej uwidacznia się deficyt zaufania do instytucji emerytalnych.

Raporty ukazane w przeglądzie literatury (IGTE i SW Research) pokazują, że jedynie ok. 30–34 % Polaków poniżej 30. roku życia oszczędza na emeryturę. W analizowanym badaniu jedynie 4,4 % osób ankietowanych w przedziale 18–24 lat oraz 30,6 % osób ankietowanych w przedziale 25–30 lat deklaruje obecne oszczędzanie w III filarze. Jako główne źródło wiedzy finansowej ankietowani wykazali Internet (42 %) i rodzina (30%). Wsparcie doradców finansowych stanowi marginalny wkład (5 %). Również rola szkoły/uczelni nie stanowi w procesie edukacji głównego źródła wiedzy dotyczącej finansów osobistych i długoterminowego oszczędzania. Podsumowując, zachowania oszczędnościowe Podlasian w III filarze odpowiadają ogólnokrajowym wskaźnikom, przy czym młodszy zdecydowanie rzadziej oszczędza, a ich główne źródła informacji to kanały nieprofesjonalne. Pokrywa się to z wynikami przeglądu literatury, ukazującymi podobne tendencje w społeczeństwie polskim.

Odnosząc dyskusję wyników do postawionych pytań badawczych w zakresie dojrzałości dotyczącej zarządzania finansami w podziale na młodszą część generacji (18–24 lata) i starszą część (25–30 lat)?, analiza danych ankietowych jednoznacznie wskazuje, że istnieją istotne różnice pomiędzy obiema grupami wiekowymi, zarówno w zakresie wiedzy, postaw, jak i podejmowanych działań finansowych.

Poziom samooceny wiedzy o systemie emerytalnym wśród respondentów w wieku 25–30 lat jest zauważalnie wyższy niż wśród młodszych uczestników badania. Starsza grupa znacznie częściej ocenia swoją wiedzę jako dobrą lub bardzo dobrą (oceny 4 i 5), natomiast w grupie 18–24 lat dominują oceny niskie (1 i 2), co sugeruje brak świadomości i mniejsze obycie z tematyką emerytalną. Różnice te znajdują potwierdzenie również w deklaracjach dotyczących refleksji nad przyszłością emerytalną – osoby starsze znacznie częściej przyznają, że zastanawiają się nad swoją przyszłą sytuacją finansową, natomiast młodsza grupa przeważnie przyznaje, że robi to rzadko lub wcale. Jeszcze wyraźniejsze różnice można zaobserwować w sferze działań praktycznych. Należy podkreślić, że aż 30,56% osób w wieku 25–30 lat deklaruje, że już oszczędza na emeryturę w III filarze, podczas gdy w grupie 18–24 lat taką aktywność podejmuje jedynie 4,44% respondentów. Podobny obraz wyłania się z analizy znajomości pojęć takich jak IKE, IKZE czy PPK – aż 86,1% starszych respondentów deklaruje znajomość tych form oszczędzania, w porównaniu do zaledwie 33,3% wśród młodszych.

Różnice dotyczą również samych postaw wobec oszczędzania. Na pytanie, czy warto oszczędzać na emeryturę już w młodym wieku, starsi respondenci zdecydowanie częściej wybierają odpowiedź „zdecydowanie tak” (44,44% wobec 16,67% w młodszej grupie), natomiast osoby w wieku 18–24 lat częściej zaznaczają odpowiedzi neutralne lub umiarkowanie pozytywne, co sugeruje większą niepewność lub dystans wobec tematu.

Zebrane dane potwierdzają, że w obrębie pokolenia Z występują wyraźne różnice w poziomie dojrzałości finansowej. Osoby w wieku 25–30 lat charakteryzują się wyższą świadomością, bardziej wykrystalizowanymi postawami oraz większą gotowością do podejmowania działań związanych z długoterminowym zabezpieczeniem finansowym. Młodsza część generacji Z znajduje się dopiero na początku drogi kształtowania tej świadomości, co może wynikać z mniejszego doświadczenia życiowego i zawodowego.

Podsumowanie

Wyniki przeprowadzonego postępowania dowodzą w zakresie postawionych na wstępie pytań: (1) młodzi mieszkańcy województwa podlaskiego wyróżniają się niską samooceną wiedzy o III filarze, umiarkowaną – lecz rosnącą wraz z wiekiem – gotowością do wczesnego oszczędzania oraz wyraźnym deficytem zaufania do instytucji; są to cechy zasadniczo zbieżne z tendencjami krajowymi, przy nieco silniej zarysowanym sceptycyzmem wobec stabilności systemu emerytalnego; (2) zaobserwowane postawy w zdecydowanej większości potwierdzają wnioski narracyjnego przeglądu literatury (niska wiedza, odkładanie decyzji, dominacja bodźców ekonomicznych), a odmienność ogranicza się głównie do intensywniejszej obawy przed zmianami legislacyjnymi i większego znaczenia nieformalnych źródeł informacji; (3) analiza wieku ujawniła czytelny rozdział: osoby 25-30-letnie częściej znają IKE/IKZE/PPK, częściej myślą o emeryturze i już oszczędzają, podczas gdy 18-24-latkowie pozostają na etapie deklaracji z niskim poziomem faktycznej aktywności.

Ponadto w świetle przeprowadzonej porównawczej analizy wyników ankiety oraz ustaleń przeglądu literatury wyłania się kilka kluczowych wniosków, które przekładają się na konkretne rekomendacje działań w województwie podlaskim. Po pierwsze, zdecydowanie dominuje deficyt wiedzy finansowej i niska samoocena poziomu znajomości III filaru emerytalnego, co wskazuje na pilną potrzebę wzmocnienia edukacji w tym obszarze. Dlatego rekomenduje się: (a) zintegrowanie obowiązkowych modułów o długoterminowym oszczędzaniu w programach szkół średnich i uczelni regionu, uzupełnionych o interaktywne warsztaty prowadzone z udziałem

łem praktyków; (b) uruchomienie regionalnej kampanii informacyjnej online, ukierunkowanej na obalanie mitów i pokazywanie konkretnych korzyści z IKE, IKZE i PPK – ze szczególnym naciskiem na bezpieczeństwo ustawowe i mechanizmy dopłat; (c) budowanie zaufania poprzez partnerstwa samorządu, lokalnych pracodawców i instytucji finansowych, które organizowałyby cykliczne, otwarte spotkania doradcze o transparentnych zasadach; (d) wsparcie mikro- i małych firm w dostępie do gotowych materiałów oraz szkoleń dla pracowników, aby włączać elementy edukacji finansowej w standardowe programy PPK; (e) zapewnienie młodym dorosłym łatwo dostępnych, bezpłatnych konsultacji (stacjonarnych i online) z neutralnymi doradcami akredytowanymi przez instytucje publiczne. Z uwagi na niereprezentatywny charakter próby zaleca się traktować powyższe działania jako pilotażowe i równoległe planować pogłębione, statystycznie reprezentatywne badania, które pozwolą precyzyjniej dobrać skalę i formę interwencji.

ORCID iD

Marta Małecka-Dobrogowska: <https://orcid.org/0000-0001-7247-9725>

Literatura

1. Cycoń M., Jedynak T., Strupczewski G. (2018), *Nowe trendy w zabezpieczeniu emerytalnym w Polsce*, Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.
2. Czapiński J., Góra M. (2016), *Świadomość „emerytalna” Polaków*, Warszawa, maj.
3. Deloitte (2024), *Ponad 40 proc. przedstawicieli pokolenia Z w Polsce obawia się utraty samodzielności finansowej*, <https://www.deloitte.com/pl/pl/about/press-room/Ponad-40-proc-przedstawicieli-pokolenia-Z-w-Polsce-obawia-sie-utraty-samodzielnosci-finansowej.html>, [25.03.2025].
4. Fundacja GPW (2024), *Inwestowanie oczami młodych dorosłych – wiedza, przekonania, postawy, zachowania*, https://www.gpw.pl/pub/GPW/files/PDF/fundacja_gpw/Inwestowanie_oczami_mlodych_doroslych_wiedza_przekonania_postawy_zachowania_report.pdf, [25.03.2025].
5. Góra M., Rutecka J. (2013), *System emerytalny*, w: Kiełkowska M. (red.), *Rynek pracy wobec zmian demograficznych*, Zeszyty Demograficzne 1, Instytut Obywatelski, Warszawa, s. 162-179.
6. IGTE (2024), *Czy młodzi dorośli zabezpieczają się finansowo na czas emerytury korzystając z emerytalnych instrumentów finansowych*, <https://igte.pl/wp-content/uplo>

- ads/2024/10/Ekspertyzy-IGTE-18_2024_Czy-młodzi-dorосli-zabezpieczaja-sie-finansowo-na-czas-emerytury-korzystajac-z-emerytalnych-instrumentow-finansowych.pdf, [25.03.2025].
7. IGTE (2023), *Wiedza młodych dorosłych o systemie emerytalnym i ich potrzeby edukacyjne*, https://igte.pl/wp-content/uploads/2024/09/Ekspertyzy-IGTE-16_2024_Wiedza-młodych-dorосlych-o-systemie-emerytalnym-i-ich-potrzeby-edukacyjne.pdf, [20.04.2025].
 8. Investopedia (2025), *Temporal Discounting*, <https://www.investopedia.com/temporal-discounting-7972594>, [25.03.2025]
 9. Kolek A. (2014), *Bodźce motywacyjne uczestnictwa w III-im filarze systemu emerytalnego*, <https://open.icm.edu.pl/server/api/core/bitstreams/4d49b66c-4e09-4fbf-9b81-6f8d62f982b9/content>, [25.03.2025].
 10. Korankyes T., Pearson B., Liu Y. (2024), *Examining U.S. Millennial Retirement Plan Participation Decisions: The Roles of Employer Contributions and Automatic Enrollment*, *Journal Risk Financial Management* 17(2), 52.
 11. Leśna-Wierszołowicz E. (2017), *Świadomość emerytalna Polaków*, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu/ Research Papers of Wrocław University of Economics* 475, s. 159-169.
 12. Narodowy Bank Polski, *Prezentacja wyników „Badania świadomości i wiedzy ekonomicznej Polaków”*, Departament Edukacji i Wydawnictw NBP.
 13. Nowacka A., Ścibło A. (2017), *Uwarunkowania systemu emerytalnego w Polsce*, Warszawa.
 14. PZU (2025), *IKZE – Indywidualne Konto Zabezpieczenia Emerytalnego*, <https://in.pzu.pl/klienci-indywidualni/emerytura/ikze>, [25.03.2025].
 15. Rutecka-Góra J., Pieńkowska-Kamieniecka S. (2023), *Dodatkowe zabezpieczenie emerytalne młodych Polaków*, *Studia BAS* 3(75).
 16. Sekścińska K. (2023), *Dlaczego młodzi Polacy nie inwestują w IKE/IKZE i PPK*, <https://bank.pl/dlaczego-młodzi-polacy-nie-inwestuja-w-ike-ikze-i-ppk> [03.04.2025]
 17. Sęk O. (2019), *Trzeci filar emerytalny, a Pracownicze Plany Kapitałowe*, w: Truszkowski W. (red.), *Uwarunkowania budowy bezpieczeństwa prawnego, ekonomicznego i społecznego w Polsce*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Olsztyn.
 18. Szydło J. (2017), *Differences between Values Preferred by Generations X, Y and Z*, *Przedsiębiorczość i Zarządzanie* 18 (3/1), s. 89-100.
 19. Świerkosz-Hołyśz, M. (2016). *Pokolenie Z wkracza na rynek pracy. Społeczeństwo i Edukacja. Międzynarodowe Czasopismo Naukowe*, 21(2), 400–402.
 20. Ustawa z dnia 4 października 2018 r. o pracowniczych planach kapitałowych (Dz.U. 2018 poz. 2215).

21. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o indywidualnych kontach emerytalnych oraz indywidualnych kontach zabezpieczenia emerytalnego (Dz.U. 2004 nr 116 poz. 1205).
22. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych (Dz.U. 2004 nr 116 poz. 1207).
23. Uścińska G., Wiśniewski Z. (red.) (2022), *Zmiany demograficzne a rynek pracy i ubezpieczenia społeczne*, Warszawa.
24. Wykowska J. (2014), *III filar dla początkujących. Poradnik przyszłego emeryta*, Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa.
25. Xie X., Osińska M., Szczepaniak M. (2023), *Do young generations save for retirement? Ensuring financial security of Gen Z and Gen Y*, *Journal of Policy Modeling*.
26. Zakład Ubezpieczeń Społecznych (2025), *Co młodzi dorośli wiedzą o emeryturze?* <https://www.zus.pl/en/baza-wiedzy/biblioteka-zus/zus-na-glos/co-mlodzi-dorosli-wiedza-o-emeryturze>, [20.04.2025].
27. Zespół PFR (2022), *Oszczędzanie młodych – Raport badawczy*, <https://www.mojppk.pl/pliki/repozytorium-plikow/materialy-do-pobrania/pdf/oszczedzanie-mlody-chraport.pdf>, [20.04.2025].
28. Źródło EY (2025), *Pokolenie Z – co to jest?* https://www.ey.com/pl_pl/insights/workforce/pokolenie-z-co-to-jest, [10.05.2025].

Personal Financial Management and Willingness to Save for Retirement Among the Young Generation: The Case of Generation Z in the Podlaskie Voivodeship

Abstract

This article examines the attitudes of Generation Z (aged 18–30) residing in the Podlaskie Voivodeship towards long-term retirement savings within the framework of the third pillar of Poland's pension system. Against the backdrop of demographic shifts and the increasing individual responsibility for securing retirement income, the study highlights key challenges faced by young adults, including low trust in voluntary pension instruments (IKE, IKZE, PPK), limited financial literacy, and a predominantly short-term financial outlook. Based on a survey conducted among 152 respondents, the findings reveal that while 34% express an intention to save in the future, only a small fraction currently contributes to retirement accounts. Major barriers include lack of knowledge, low income, distrust in the system, and the belief that it is “too early” to start saving. Younger respondents (18–24) report lower financial awareness and think about retirement less frequently than those aged 25–30. The

internet and family are identified as primary sources of financial information, while financial advisors and formal education play a marginal role. The study underscores the need for targeted regional educational and communication strategies to raise awareness, overcome psychological and informational barriers, and encourage greater youth engagement with third-pillar retirement savings tools. Policy recommendations include age-specific messaging, digital financial tools, and the involvement of local role models in financial education efforts.

Key words

personal finance, management, retirement savings, IKE, IKZE, PPK, Generation Z